

شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری

مهرداد احمدی^۱ و صمد رضایی^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰ / ۰۱ / ۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰ / ۰۲ / ۰۵

چکیده

هدف از این مطالعه، شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری بود. این مطالعه از نظر هدف، کاربردی و به لحاظ روش شناسی، توصیفی-اکتشافی بوده و به صورت میدانی اجرا شده است. جامعه آماری این تحقیق کلیه شهروندان منطقه ۸ شیراز و حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شد. روش نمونه‌گیری، تصادفی بود. برای آزمون فرضیات تحقیق، از نرم افزار SPSS و آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و رتبه‌بندی فریدمن استفاده شد. نتایج نشان داده است که احساس تعلق، اعتماد فرد به شهرداری، آگاهی در مورد امور شهری، پایگاه اجتماعی-اقتصادی شهروندان و قوانین و مقررات موجود بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری داشته‌اند و همه فرضیه‌های تحقیق اثبات شد. همچنین؛ نتایج آزمون رتبه‌بندی نشان داد که پایگاه اجتماعی-اقتصادی شهروندان در رتبه اول و قوانین و مقررات موجود در رتبه آخر به لحاظ تأثیرگذاری بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری بودند.

کلید واژه‌ها: فرآیند مدیریت شهری، مشارکت شهروندان، منطقه ۸ شیراز.

استناد فارسی (شیوه‌ی APA، ویرایش ششم، ۲۰۱۰؛ شیوه‌ی APSA)

احمدی، مهرداد؛ رضایی، صمد (۱۴۰۰). «شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری». پژوهشنامه تاریخ، سیاست و رسانه، سال چهارم، شماره دوم، پیاپی ۱۴، صص ۵۲-۳۷.

^۱ استادیار گروه مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام‌نور واحد شیراز، شیراز، ایران.

ایمیل: dr.mehrdadahmadi@yahoo.com

^۲ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، گروه مدیریت، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام‌نور واحد شیراز، شیراز، ایران.

ایمیل: samad.rezaee2050@gmail.com

کپی‌رایت © ۲۰۱۰، ایسک (اندیشکده مطالعات راهبردی کریمه شیراز). این متن، مقاله‌ای برای دسترسی آزاد است که با توجه به استاندارد بین‌المللی (Creative Commons Attribution) CCA نسخه 4.0 توزیع شده است و به دیگران اجازه می‌دهد این اثر را با رگیری کنند، آن را با دیگران به اشتراک بگذارند و مطالب را اقتباس کنند.

۱. مقدمه

امروزه رشد جمعیت و افزایش مهاجرت به شهرها، منجر به توسعه‌ی کنترل‌ناپذیر نواحی شهری، خلق سکونتگاه‌های جدید، کاهش سطح رفاه انسانی و بروز مشکلات فراوان برای مدیران شهری به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه شده است (اورتگا^۱ و همکاران، ۲۰۱۱). رشد بی‌رویه توسعه شهرنشینی در عصر امروز به‌ویژه افزایش جمعیت در شهرهای کشور مسائل و مشکلات بسیاری را بر جای گذاشته است که حل آن‌ها از توان مدیریت سنتی خارج است و مشارکت همه شهروندان را در اداره امور شهری طلب می‌کند. برای حل این معضلات توجه به مشارکت به‌عنوان یک نظام کارکردی در سطح کلان، میانی و خرد با کارکردهای افزایش ثبات اجتماعی، تقویت روحیه همبستگی و کاهش تعارضات گروهی، از بین بردن فرهنگ حاشیه‌نشینی، شکوفایی استعدادها و بروز خلاقیت، بسط ارزش‌های دموکراتیک سهیم شده در منابع قدرت و تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری همراه است (زیاری و همکاران، ۱۳۹۸).

رشد فزاینده ابعاد شهرنشینی و پیچیدگی ماهیت مسائل شهری موجب شده که تأکید و توجه مدیران و برنامه‌ریزان بیش از هر زمان دیگر به سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهروندان معطوف گردد. از این رو، امروزه مشارکت مردم در فرایند مدیریت شهری به شدت در مرکز توجه قرار گرفته است (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۲). مشارکت کلیه شهروندان در فعالیتهای شهری است که می‌تواند مشروعیت، مقبولیت و رضایت‌مندی شهروندان را برای مدیریت شهری توأمان به ارمغان آورد. در این میان توجه به مشارکت مردم در اداره امور شهرها چندی است که در ایران به صورت علمی و عملی مطرح گردیده و اقدامات خوبی نیز در این راستا انجام گرفته اما به نظر می‌رسد این فعالیت‌ها آن‌چنان که باید نتوانسته مشارکت‌های مردمی را به صورت واقعی در اداره امور شهری جذب نماید. ضرورت مشارکت شهروندان در بهبود وضعیت کالبدی و اجتماعی بر کسی پوشیده نیست. تجربه کشورهای مختلف جهان در طرح‌های توسعه شهری نشان می‌دهد، اجرای طرح‌ها در بسیاری از موارد از توان دولت خارج است. موفقیت طرح‌ها درگرو مشارکت مردمی و نهادهای محلی است و تنها با جلب اعتماد عمومی، تشویق مردم در مراحل مختلف طرح و استفاده از مشاوره عمومی باعث می‌شود که طرح‌ها در مرحله اول تا حدود زیادی در تدوین اهداف و قابلیت‌های اجرایی با موفقیت هم‌گام باشند و در نهایت بتوانند با اتکا بر داده‌های موثق، نیازها و پستوانه مردم، موفقیت خود را تضمین کنند (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۷).

از مهم‌ترین آثار مشارکت در فرایند برنامه‌ریزی و مدیریت شهری می‌توان به ایجاد علاقه و اعتماد در مردم برای توسعه و پیشرفت، و کاهش تمرکزگرایی اشاره کرد. بنابراین مهم‌ترین ابزار برای مدیریت شهری موفق، بهره‌گیری از مشارکت مردم است. برای تقویت و گسترش امر مشارکت

¹. Ortega

مردم در برنامه‌ریزی، شناخت عوامل مؤثر بر این امر ضروری است. مشارکت در کشور ما پدیده تازه‌ای نیست، اما با رشد شهرنشینی و به تبع آن تغییر الگوی مشارکتی، لزوم بازبینی در این مفهوم و ارایه الگوی مناسب با نیازهای امروزی شهروندان احساس می‌گردد (یغفوری و رفیعان، ۱۳۹۴).

افزایش سریع جمعیت توأم با گسترش شهرنشینی و رشد و توسعه‌ی روزافزون شهرها، به ویژه از دهه‌ی ۱۹۵۰ میلادی مشکلات فراوانی در کشورهای مختلف به‌ویژه کشورهای جهان سوم ایجاد کرده است که این خود موجب گشته سیستم مدیریتی شهر با چالش‌ها و تنگناهایی مواجه گردد. در حالی که توسعه و تغییرات شهری و شهرنشینی از مهم‌ترین پدیده‌های دوران اخیر به شمار می‌آید. بررسی رشد سریع شهری در کشورهای رو به توسعه و از جمله بررسی جمعیت کشور ایران نشان می‌دهد که از ابتدای دهه‌ی ۴۰، جمعیت شهری رشد قابل توجهی داشته است، به طوری که در حال حاضر رقمی بیش از ۸۰ درصد جمعیت کشور ما را جمعیت شهرنشین تشکیل می‌دهد. اما آن چه اهمیت اساسی دارد این است که این شهرنشینی همراه با توسعه نبوده است و مشکلات اجتماعی، اقتصادی و فیزیکی فراوانی را پدید آورده است، از قبیل افزایش فقر در شهرها، مشکلات مسکن و نارسایی خدمات شهری، کمبود آب آشامیدنی، ایجاد زاغه‌ها و مسکن غیرقانونی، بزهکاری اجتماعی، آلودگی هوا و محیط زیست و کاهش فضای سبز شهری و ... (محمدی و باقری، ۱۳۹۴).

یکی از ویژگی‌هایی که برای انسان ذکر کرده‌اند روحیه‌ی جمعی و بالطبع اجتماعی بودن اوست چنان که خاستگاه جامعه، نیاز انسان به همکاری بوده است و نیازهای خود را در ارتباط با دیگران و در شبکه اجتماعی برطرف می‌کند. با این همه، از دیرباز در مورد فشار این زندگی اجتماعی میان متفکران مسایل اجتماعی و دانشمندان علوم اجتماعی اختلاف نظر وجود داشته و دارد؛ اما آن چه مسلم است و ظاهراً همگی در آن اتفاق نظر دارند، این است که چه آدمی طبعاً متمایل به زندگی اجتماعی باشد و چه بر اثر عوامل بیرونی به این حالت سوق داده شده باشد برای آن که این گرایش به تحقق بپیوندد، آموختن اجتماعی زیستن و مشارکت در امور جامعه به او لازم و ضروری است (هاشمیان و همکاران، ۱۳۹۰). تجربه‌ی کشورهای مختلف جهان در طرح‌های توسعه شهری نشان می‌دهد موفقیت طرح‌ها در بسیاری موارد از قدرت دولت خارج بوده و در گرو مشارکت مردم و نهادهای محلی هستند و تنها با تشویق مردم و استفاده از مشاوره عمومی می‌توان به موفقیت‌های مطلوبی دست یافت (رجبی، ۱۳۹۰). جلب مشارکت شهروندان در اداره‌ی شهر از نظر اجتماعی باعث افزایش همکاری‌های اجتماعی می‌شود که پایه‌های جامعه مدنی را تقویت می‌کند. از طرف دیگر، عدم مشارکت شهروندان در اداره‌ی امور شهر نیز پیامدهای منفی هم برای مدیریت شهری و هم برای ساکنین شهر ایجاد خواهد کرد که از آن جمله می‌توان به افزایش محدودیت‌ها و مشکلات مدیریت شهری به دلیل افزایش هزینه‌ها و صرف انرژی زیاد و کاهش حلقه عاطفی شهروندان به محل زندگی خود اشاره کرد (محمدخواه و فرهودفر، ۱۳۹۷).

توسعه‌ی شهرنشینی و بزرگ شدن شهرها علاوه بر این که در جهت امنیت و رفاه شهروندان نقش داشته، نارسایی‌هایی را به صورت معضلات حاد در پی داشته است. در چنین شرایطی، مدیریت شهری بسیار حساس و متنوع است، به نحوی که مدیریت شهری بدون ظرفیت‌سازی محله‌ای و استفاده از توان مشارکتی در ساماندهی امور شهری، توفیق چندانی نخواهد داشت. کارشناسان به این نتیجه رسیده‌اند که مدیریت شهری و برنامه‌ریزی شهری بدون در نظر گرفتن نقش مشارکت مردم کاری بس دشوار و ناموفق خواهد بود و مؤثر نبودن بسیاری از طرح‌های شهری که عدم رضایت شهروندان و استفاده کنندگان از این برنامه‌ها را در پی داشته، ناشی از این بی‌توجهی است. بنابراین ضرورت شناخت از مقوله مشارکت بدان جهت دارای اهمیت است که اولاً یکی از مبانی اساسی و اصولی دموکراسی در دنیای امروز می‌باشد و ثانیاً مدیران شهری، زمینه‌ساز فرهنگ مشارکت برای رسیدن به آرمان‌های جامعه دموکراتیک براساس ادبیات امروز می‌باشند. بنابراین؛ هدف از انجام این مطالعه، شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری در شهر شیراز می‌باشد.

۲. مبانی نظری و پیشینه تحقیق

با توجه به این که مدیریت شهری عبارت است از یک سازمان گسترده، متشکل از عناصر و اجزای رسمی و غیررسمی مؤثر در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و کالبدی حیات شهری با هدف اداره، کنترل و هدایت توسعه همه جانبه و پایدار شهر می‌باشد. بنابراین اکثر صاحب نظران امور شهری به این نتیجه رسیده‌اند که چنین مدیریتی بدون همکاری و مشارکت ذینفعان اصلی امور شهر (مردم) موفقیت چندانی در اداره شهرها ندارند. از این رو باید از راه‌های مختلف زمینه‌های مشارکت و همکاری فعال مردم در امور شهری را فراهم کرد. از این رو هدف اساسی مدیریت شهری، سازماندهی و ساماندهی امور شهری با مشارکت و همکاری مردم است (خواجه شاهکوهی و همکاران، ۱۳۹۳).

مشارکت معادل اصطلاح انگلیسی Participation است. این کلمه از ریشه‌ی Part به معنی قسمت، جزء و بخش گرفته شده و از ریشه‌ی لاتین Participatia به معنای با خود داشتن، در نفس خود چیزی از غیر داشتن و سهمی در چیزی غیر از خود داشتن اخذ شده است و به معنی سهیم شدن در چیزی یا گرفتن قسمتی از آن است. مشارکت درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنان را بر می‌انگیزد تا برای دستیابی به هدف‌های گروهی یکدیگر را یاری دهند و در مسئولیت کار شریک شوند. در این تعریف سه جزء مهم ملاحظه می‌شود:

- درگیری ذهنی و عاطفی. در مرتبه‌ی نخست، مشارکت به معنی درگیری ذهنی و عاطفی بوده و تنها به کوشش‌های بدنی محدود نمی‌شود.

- انگیزش برای یاری دادن. شخص در مشارکت این فرصت را می‌یابد که از قابلیت‌ها، ابتکارات و آفرینندگی خود برای دستیابی به هدف‌های گروهی استفاده کند. از این رو، مشارکت با موافقت فرق دارد. مشارکت چیزی بیش از گرفتن موافقت از یک جمع برای تصمیم‌گیری پیش گرفته شده است.

- پذیرش مسئولیت. مشارکت، اشخاص را برمی‌انگیزد تا در کوشش‌های گروه خود مسئولیت بپذیرند. در واقع، مشارکت هنگامی تحقق می‌یابد که بی‌تفاوتی و بی‌مسئولیتی جای خود را به احساس وابستگی، سرنوشت و مسئولیت مشترک بدهد (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۲).

گروهی مشارکت را وسیله‌ای برای رسیدن به هدف و رشد آگاهی‌های اجتماعی و تشویق پیشگامی در فعالیت‌های محلی به شمار می‌آورند و هدف آن است که ساختار تصمیم‌گیری محلی باید مداخله شهروندان را در موضوعاتی که مستقیماً با نیازهای آنان مرتبط است، تشویق و تسهیل کند (پریس^۱ و همکاران، ۲۰۱۱).

برای پاسخگویی به نیازهای توسعه‌ی شهری و توجه به سهم آیندگان، به ناچار باید اداره‌ی امور زندگی شهری را بر مبنای الگوی مشارکت هدفمند، آگاهانه و داوطلبانه‌ی شهروندان برنامه‌ریزی کنیم. جلب مشارکت شهروندان در اداره‌ی شهر از نظر اجتماعی باعث افزایش همکاری‌های اجتماعی می‌شود که پایه‌های جامعه‌ی مدنی را تقویت می‌کند. از طرف دیگر عدم مشارکت شهروندان در اداره‌ی امور شهر نیز پیامدهای منفی، هم برای مدیریت شهری و هم برای ساکنین شهر ایجاد خواهد کرد که از جمله می‌توان به افزایش محدودیت‌ها و مشکلات مدیریت شهری به دلیل افزایش هزینه‌ها و صرف انرژی زیاد و کاهش علاقه‌ی عاطفی شهروندان به محل زندگی خود اشاره کرد (محمدی و باقری، ۱۳۹۴).

در ارتباط به موضوع مقاله، پژوهش‌هایی در داخل و خارج از کشور انجام شده که به اختصار به چند مورد اشاره شده است:

پرز-دل‌هویو^۲ و همکاران (۲۰۱۸)، در مطالعه‌ای به بررسی مشارکت شهروندان در فرایندهای برنامه‌ریزی و مدیریت شهری پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داده است که با افزایش مشارکت شهروندان، برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به شکل بهتری انجام شده است. رئیسی^۳ و همکاران (۲۰۱۵)، در مطالعه‌ای اقدام به ارزیابی و تحلیل نقش مشارکت شهروندان در توسعه شهری نمودند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین میانگین عوامل اقتصادی و اجتماعی و میانگین مشارکت شهروندان و هم‌چنین بین مشارکت شهروندان و توسعه شهری و رضایت آن‌ها از زندگی

1. Peris

2. Pérez-delHoyo

3. Raisi

رابطه معنی داری وجود دارد. دوچرتی^۱ و همکاران (۲۰۰۱)، در تحقیقی با عنوان فرهنگ مدنی، جامعه و مشارکت شهروندان در محله‌های متضاد به این نتیجه رسیدند که فرهنگ مدنی، نهادهای سیاسی، سیاست‌های عمومی و آموزش در مشارکت شهروندان مؤثر است. مونتالوو^۲ (۲۰۰۸)، در مقاله‌ی خود با عنوان مشارکت شهروندی در مجمع شهری، مشارکت را وابسته به قانون مداری سیستم حکومتی، مشارکت در خدمات مذهبی، ویژگی‌های جمعیتی افراد و آموزش بالاتر می‌داند.

رضایی کوچی (۱۳۹۸)، در مطالعه‌ای به بررسی نقش مشارکت شهروندان در افزایش موفقیت مدیریت شهری پرداخته است. نتایج حاصل از مدلسازی معادله ساختاری که در راستای آزمون فرضیات بوده است؛ نشان داد که در مدل پژوهش قوی‌ترین اثر مربوط به رابطه بین بازنمایی قدرت شهروندان با میزان موفقیت مدیریت شهری با ضریب (۰/۹۱) بوده است. بعد از آن اثر متغیر تأثیرگذاری و نظارت شهروندی با ضریب (۰/۷۹) در جایگاه دوم اثرگذاری قرار دارد. در نهایت به ترتیب متغیرهای تمایلات جمعی، دموکراسی، بازسازی شهر و ساختار سیاسی حاکمیت هر کدام با ضرایب مشخصی اثر مستقیم و معناداری بر میزان موفقیت مدیریت شهری در شهر شیراز داشته‌اند. بهرامی و همکاران (۱۳۹۷)، در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فعالیت‌های عمرانی و خدماتی شهرداری محله ولیعصر شمالی تهران پرداختند. نتیجه تحقیق نشان داد که مشارکت شهروندان در فعالیت‌های عمرانی و خدماتی گویای این مطلب است که شهروندان از مشارکت بالایی برخوردار نبوده‌اند است. آزمون اسپیرمن رابطه معنادار بین میزان تحصیلات (مهم‌ترین مؤلفه پایگاه اجتماعی) را نشان می‌دهد که این در واقع بیانگر این است که با افزایش سطح تحصیلات، میزان مشارکت شهروندان در طرح‌های عمرانی نیز بیش‌تر خواهد شد. یغفوری و رقیعیان (۱۳۹۴)، در پژوهشی اقدام به بررسی عملکرد مدیریت شهری در رابطه با مشارکت شهروندان در امور شهری شهر فسا نمودند. نتایج حاصل از ارزیابی عملکرد مدیریت شهری شهر فسا در رابطه با افزایش مشارکت شهروندان نشان می‌دهد که مدیریت شهری شهر فسا در این رابطه عملکرد ضعیفی را داشته است، به طوری که نتایج تحلیل داده‌ها این عملکرد را در حد کم و خیلی کم ارزیابی کرده‌اند. محمدی و همکاران (۱۳۹۴)، در مطالعه‌ای به سنجش و بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل مؤثر بر آن در شهر سمنجان پرداختند. یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که بین متغیرهای میزان رضایت از عملکرد شهرداری، پایگاه اقتصادی- اجتماعی، تعلق به محله‌ی زندگی، استفاده از رسانه‌های جمعی، آگاهی از نحوه‌ی تهیه و اجرای طرح‌های توسعه‌ی شهری، اعتماد به مدیران شهری، عضویت در انجمن‌های محله‌ای، سن و جنس رابطه‌ی معناداری وجود دارد. پورمحمدی و همکاران (۱۳۹۲)، در مطالعه‌ای به ارزیابی و رتبه‌بندی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در فرایند مدیریت شهری منطقه ۲ شهرداری تبریز پرداختند. ارزیابی‌های به

1. Docherty

2. Montalvo

عمل آمده نشان می‌دهد که در بین عوامل فردی بیش‌ترین تأثیرگذاری مربوط به داشتن اوقات فراغت است. در بین عوامل روحی- روانی تأثیرگذارترین عامل میزان استرس و فشارهای روحی و روانی است. در بین عوامل اجتماعی، تعلق مکانی، در بین عوامل اقتصادی سودمند بودن فعالیت مشارکتی و در بین عوامل مدیریتی، اعتماد نهادی تأثیرگذارترین موارد است. رتبه‌بندی نهایی عوامل نشان می‌دهد که بیش‌ترین تأثیرگذاری مربوط به عوامل اجتماعی است و عوامل اقتصادی، روحی- روانی، مدیریتی و فردی در رتبه‌های بعدی جای می‌گیرند.

۳. روش‌شناسی تحقیق

به‌طور کلی این مطالعه از لحاظ روش تحقیق، کاربردی، توصیفی و از نوع اکتشافی است که به شکل میدانی انجام شده است. جامعه آماری مورد نظر در این مطالعه، کلیه شهروندان منطقه ۸ شیراز می‌باشد (بیش از ۱۰۰۰۰۰ نفر). برای تعیین حجم نمونه از جدول مورگان استفاده و تعداد نمونه ۳۸۴ نفر در نظر گرفته شده است. روش نمونه‌گیری تصادفی بود. ابزار گردآوری اطلاعات آماری، پرسشنامه بوده است. جهت سنجش روایی محتوایی پرسشنامه ابتدا ضمن مراجعه به چندین نفر از اساتید برجسته مدیریت و تأیید پرسشنامه مذکور و تأیید نهایی توسط استاد نتیجه روایی محتوایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. هم‌چنین، تأیید روایی سازه‌ای پرسشنامه، توسط آزمون تحلیل عاملی تأییدی مورد بررسی و مورد تأیید قرار گرفت. جهت تعیین پایایی آزمون از روش آلفای کرونباخ استفاده گردیده است. میزان آلفای کرونباخ احساس تعلق ۰/۷۸۹، اعتماد فرد به شهرداری ۰/۷۵۵، آگاهی در مورد امور شهری ۰/۸۵۷، پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان ۰/۸۷۶ و قوانین و مقررات موجود ۰/۸۴۱ می‌باشد. این ضرایب نشانگر بالا بودن میزان انسجام درونی گویه‌ها است. برای تجزیه و تحلیل آماری از نرم افزار SPSS و با توجه به نحوه توزیع داده‌ها از آزمون‌های تی تک نمونه‌ای و رتبه‌بندی فریدمن استفاده شده است.

۴. نتایج تجربی تحقیق

۴-۱. آزمون کلموگروف اسمیرنوف

به منظور بررسی نرمال بودن متغیرهای تحقیق از آزمون کولموگروف- اسمیرنوف^۱ استفاده شده است.

^۱. Z Kolmogorov – Smirnov

جدول ۱- آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی معناداری متغیرهای تحقیق

معناداری	df	آماره آزمون	متغیر
۰/۰۸۸	۳۸۴	۰/۰۶۵	احساس تعلق
۰/۱۷	۳۸۴	۰/۰۸۵	اعتماد فرد به شهرداری
۰/۰۷۶	۳۸۴	۰/۰۷۶	آگاهی در مورد امور شهری
۰/۰۹۴	۳۸۴	۰/۰۵۹	پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان
۰/۱۰۴	۳۸۴	۰/۱۵۹	قوانین و مقررات موجود

جدول ۱، آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی معناداری متغیرهای تحقیق را نشان می‌دهد. همان طور که مشاهده می‌شود، نتایج این آزمون برای هیچ یک از متغیرهای تحقیق معنادار نشده است. بنابراین می‌توان گفت که فرض نرمال بودن برای هر پنج متغیر تحقیق رعایت شده است.

۴-۲. آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: احساس تعلق بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری دارد.
فرضیه دوم: اعتماد فرد به شهرداری بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری دارد.

فرضیه سوم: آگاهی در مورد امور شهری بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری دارد.

فرضیه چهارم: پایگاه اجتماعی- اقتصادی بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری دارد.

فرضیه پنجم: قوانین و مقررات موجود بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری دارد.

برای بررسی فرضیات از آزمون «t» تک نمونه‌ای استفاده شده و نتایج در جدول ۲ خلاصه شده است. مقدار «t» محاسبه شده برای متغیرهای احساس تعلق، اعتماد فرد به شهرداری، آگاهی در مورد امور شهری، پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان و قوانین و مقررات موجود بترتیب ۵/۷۸، ۴/۷۹، ۶/۲۴ و ۳/۶۸- به دست آمده است که از لحاظ آماری معنادار می‌باشد. از این رو می‌توان گفت احساس تعلق، اعتماد فرد به شهرداری، آگاهی در مورد امور شهری، پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان و قوانین و مقررات موجود بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری تأثیر معناداری داشته‌اند و همه‌ی فرضیه‌های تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرند.

جدول ۳- آزمون «t» تک نمونه‌ای بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری

متغیر	میانگین	انحراف معیار	t	سطح معناداری	مقدار نظری
احساس تعلق	۴/۴۰	۰/۳۶	۵/۲۶	۰/۰۰۱	۳
اعتماد فرد به شهرداری	۴/۳۳	۰/۴۲	۵/۷۸	۰/۰۰۱	۳
آگاهی در مورد امور شهری	۳/۳۸	۰/۴۵	۴/۷۹	۰/۰۰۱	۳
پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان	۴/۵۳	۰/۴۱	۶/۳۴	۰/۰۰۱	۳
قوانین و مقررات موجود	۴/۱۳	۰/۳۷	-۳/۶۸	۰/۰۰۱	۳

۴-۳. آزمون رتبه بندی فریدمن^۱

در نهایت، برای بررسی یکسان بودن رتبه‌بندی (اولویت‌بندی) عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری، از آزمون فریدمن استفاده شده است.

جدول ۳- آزمون رتبه‌بندی فریدمن

کای دو	درجه آزادی	تعداد	معناداری
۱۱/۷۸	۴	۳۸۴	۰/۰۰۱

طبق نتایج آزمون فریدمن (جدول ۳)، سطح معناداری کم‌تر از ۰/۰۱ است، بنابراین فرض صفر رد می‌شود. به عبارتی این ابعاد از بعد شرکت کنندگان تحقیق از اولویت یکسانی برخوردار نیستند.

جدول ۴- اولویت بندی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری

رتبه (اولویت)	متغیر	میانگین رتبه
۱	پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان	۳/۹۵
۲	اعتماد فرد به شهرداری	۲/۹۹
۳	احساس تعلق	۲/۷۳
۴	آگاهی در مورد امور شهری	۲/۳۳
۵	قوانین و مقررات موجود	۲/۱۸

در جدول ۴، اولویت‌بندی مؤلفه‌های عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری ارائه شده است. بر اساس این نتایج، از دید شرکت کنندگان تحقیق مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری بترتیب پایگاه اجتماعی- اقتصادی شهروندان، اعتماد فرد به شهرداری، احساس تعلق، آگاهی در مورد امور شهری و قوانین و مقررات موجود می‌باشند.

^۱. Friedman Test

۵. نتیجه‌گیری

توسعه‌ی پایدار شهری و حل معضلات و مشکلات شهری در گرو درگیر شدن و مشارکت فعالانه‌ی شهروندان در مدیریت و برنامه‌ریزی امور شهری است. پایگاه اجتماعی-اقتصادی شهروندان به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر بر مشارکت در فرآیند مدیریت شهری شناخته شده و نشان می‌دهد که هرچه افراد دارای تحصیلات بالاتر، وضعیت درآمدی مناسب‌تر، جایگاه شغلی مناسب‌تر، دارای مسکن مناسب و ... باشند، سطح مشارکت بالاتری در فرآیند مدیریت شهری خواهند داشت. اعتماد فرد به شهرداری از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر مشارکت در فرآیند مدیریت شهری شناخته شده است. این موضوع نشان می‌دهد که قابل اعتماد بودن مسئولین شهری، صداقت مسئولین شهری در کار خود، انتقاد از مسئولین شهری بدون ترس و نگرانی، آمادگی مسئولین شهری برای پذیرش انتقادات و ...، می‌تواند رغبت شهروندان برای مشارکت را بیش‌تر نماید.

نتایج نشان داد که احساس تعلق شهروندان رابطه مثبتی با میزان مشارکت آنان در فرآیند مدیریت شهری داشته است و این نتیجه نشان می‌دهد که با افزایش میزان رضایت از سکونت در محله، افزایش احساس مسئولیت در حفظ محیط شهری، افزایش عدم تمایل به ترک محله زندگی در صورت فراهم بودن شرایط، علاقه‌مند به دخالت در حل مسائل و مشکلات محله و نگرش به شهر به مانند خانه خود می‌توان شاهد افزایش مشارکت شهروندان در فرآیند مدیریت شهری و حل مشکلات بود. به‌طور کلی؛ اگر شهروندان امکانات شهر و اموال عمومی شهر را عین امکانات و اموال خود بدانند و در حفظ محیط زیست احساس مسئولیت داشته باشند و شهر را مانند خانه خود بدانند، مشارکتی مؤثر در بهبود مدیریت شهر خواهند داشت.

بین دو متغیر آگاهی در مورد امور شهری با مشارکت در امور مدیریت شهر رابطه معناداری وجود دارد. افراد برای شرکت کردن در فرآیند مشارکت دارای ظرفیت‌ها و آگاهی‌های متفاوتی هستند. عدم آگاهی نسبت به مسایل شهری یکی از موانع اصلی در عدم حضور آنان در فرآیند مشارکت است، که نشان‌دهنده‌ی کم‌توجهی مدیران شهری در امر اطلاع‌رسانی به شهروندان در این امور می‌باشد. گفت و گوهای سازنده‌ی مشارکتی هنگامی اتفاق می‌افتد که شهروندان به‌خوبی در مورد موضوعات مورد بحث آگاه شده باشند.

با توجه به نتایج مقاله، پیشنهادهاتی به شرح ذیل ارائه می‌گردد:

- اطلاع از نیازهای شهروندان و تلاش در جهت برطرف کردن آن باعث افزایش رضایت شهروندان و به تبع افزایش مشارکت آنان در امر مدیریت شهری می‌شود.

- با توجه به کاهش اعتماد شهروندان نسبت به مدیران شهری که عاملی مؤثر در عدم مشارکت آنان در مدیریت شهر می‌باشد، لذا ایجاد حس اعتماد در شهروندان از طریق احترام به نظرات، انتقادات و پیشنهادات شهروندان و اطمینان دادن به شهروندان، به مؤثر بودن نظرات آنان در

مدیریت شهر با برگزاری جلسات مداوم برای بهره‌برداری از نظرات آنان، الزام مسئولین و مدیران شهری به پاسخگویی به شهروندان که موجب رضایت شهروندان از مدیران می‌شود، می‌تواند اقدامی مناسب در جهت جلب مشارکت شهروندان در امر مدیریت شهر محسوب گردد.

- به اجرا درآوردن برنامه‌های آموزشی بیشتر، هم در سطح مدارس و هم در دانشگاه‌ها و هم در رسانه‌های جمعی به‌ویژه تلویزیون و رادیو در زمینه‌ی اشکال مختلف مشارکت‌های اجتماعی و تشویق نسل جوان به کارهای جمعی و ارتقاء سطح آگاهی افراد جامعه در خصوص شیوه‌های مختلف مشارکت از طریق این‌گونه برنامه‌های آموزشی.

- شفاف‌سازی سیاست‌ها، قوانین و مقررات در زمینه‌ی طرح‌های توسعه و عمرانی شهر.

- توجه به پیشنهادات و نظرهای شهروندان در اداره‌ی امور شهر به‌منظور تقویت احساس مالکیت بر محیط شهری در میان آن‌ها و افزایش احساس تعلق آنان.

منابع

- بهرامی، سمیه؛ داوری، الهام؛ خداداد، مهدی (۱۳۹۷). «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در فعالیت‌های عمرانی و خدماتی شهرداری (مطالعه موردی: محله ولیعصر شمالی، تهران)»، *جغرافیا و روابط انسانی*، دوره ۱، شماره ۲.
- پورمحمدی، محمدرضا؛ طورانی، علی؛ تیموری، راضیه؛ احمدی، اسماعیل؛ صفدری، امین (۱۳۹۲). «ارزیابی و رتبه‌بندی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در فرایند مدیریت شهری (مطالعه موردی: منطقه ۲ شهرداری تبریز)»، *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۱، شماره ۱.
- خواجه شاهکوهی، علیرضا؛ نجفی کانی، علی اکبر؛ بابائیان، طاهره (۱۳۹۳). «بررسی میزان مشارکت شهروندان حاشیه شهرهای میانی در مدیریت شهری»، *آمایش جغرافیایی فضا*، دوره ۴، شماره ۱۲.
- رجبی، آریتا (۱۳۹۰). «مشارکت شهروندی در فرایندهای توسعه شهری»، *آمایش محیط*، شماره ۱.
- رضایی کوچی، محمود (۱۳۹۸). «بررسی نقش مشارکت شهروندان در افزایش موفقیت مدیریت شهری مورد: کلانشهر شیراز»، *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۱۰، شماره ۳۸.
- زیاری، کرامت‌الله؛ بیک محمدی، حسن؛ رضایی کوچی، محمود (۱۳۹۸). «بررسی نقش مشارکت شهروندان در افزایش موفقیت مدیریت شهری مورد: کلانشهر شیراز»، *پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، سال دهم، شماره ۳۸.
- محمدی، جمال؛ باقری، کیوان؛ حیدری، سامان (۱۳۹۴). «بررسی میزان مشارکت شهروندان در امور شهری و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر سنج)»، *پژوهشنامه علوم انسانی*، دوره ۷، شماره ۲.
- هاشمیان، مریم؛ بهروان، حسین؛ نوغانی، محسن (۱۳۹۰). «عوامل مؤثر بر میزان مشارکت شهروندان در اداره امور شهر مشهد»، *سومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت*.
- یغفوری، حسین؛ رقیعیان، سجاد (۱۳۹۴). «بررسی عملکرد مدیریت شهری در رابطه با مشارکت شهروندان در امور شهری (مورد شهر فسا)»، *مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای*، دوره ۷، شماره ۲۷.
- Docherty, I. Goodlad, R & paddison R. (2001). "Civic culture community and citizen participation in contrasting neighbourhoods", *Urban studies*, Vol. 38, No 12, pp 2225-2250
- Montalvo, D., (2008). "Citizen Participation in Municipal Meeting", *American Barometer Insights: No4*, Vanderbilt University (USAID).
- Ortega, Alvareza R.; MacGregot –Fors I.; (2011). "Dsting-off the file: A review of knowledge on urban ornithology in Latin America", *Journal of landscape and Urban Planning*, p.p. 1-10.
- Pérez-delHoyo, Raquel., Dolores Andújar Montoya, María.,Mora Mora, Higinio., Gilart Iglesias, Virgilio (2018). "Citizen Participation in Urban Planning-Management Processes - Assessing Urban Accessibility in Smart Cities". *Conference: 7th International Conference on Smart Cities and Green ICT Systems*.
- Raisi, Javad., Miri, Gholam Reza., Hafez Rezazade, Mahsume. (2015). "Evaluation and analysis of the role of citizen participation in urban development (Case study: the city of Nikshahar)". *American Journal of Engineering Research (AJER)*. Volume-4, Issue-4, pp-74-78

Research Article

Identifying the Factors Affecting Citizen Participation in the Urban Management process

Mehrdad Ahmadi¹ and Samad Rezaie²

Date of received: 2021/04/04

Date of Accept: 2021/04/25

Abstract

The purpose of this study was to identify the factors affecting citizen participation in the urban management process. This study is applied in terms of purpose and descriptive-exploratory in terms of methodology and has been conducted in the field. The statistical population of this research was all citizens of District 8 of Shiraz and the sample size was 384 people using Morgan table. The sampling method was random. To test the research hypotheses, SPSS software and one-sample t-test and Friedman ranking were used. The results showed that the sense of belonging, trust in the municipality, awareness of urban affairs, socio-economic status of citizens and existing laws and regulations had a significant impact on citizen participation in the urban management process and all research hypotheses were confirmed. also; The results of the ranking test showed that the socio-economic status of citizens was in the first place and the existing laws and regulations were in the last place in terms of influencing the participation of citizens in the urban management process.

Keywords: Urban Management Process, Citizen Participation, Shiraz District 8.

Citation (APA 6th ed. / APSA)

Ahmadi, Mehrdad; Rezaie, Samad (2021). "Identifying the Factors Affecting Citizen Participation in the Urban Management process". *Quarterly Journal of Research in History, Politics and Media*. Vol. 4, Num. 2, S.No. 14, pp. 37 - 52.

¹. Assistant Professor, Department of Management, Faculty of Management, Payame Noor University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran.

Email: dr.mehrdadahmadi@yahoo.com

². Master of Public Administration, Department of Management, School of Management, Payame-Noor University, Shiraz Branch, Shiraz, Iran.

Email: samad.rezaee2050@gmail.com

Copyright © 2010, KSSI (Karimeh Strategic Studies Institute Of Shiraz). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International, which permits others to download this work, share it with others and Adapt the material.

References

- Bahrami, Somayeh; Judgment, inspiration; Khodadad, Mehdi (2015), "A Study of Factors Affecting Citizens' Participation in Municipal Development and Service Activities (Case Study: North Valiasr Neighborhood, Tehran)", *Geography and Human Relations*, Volume 1, Number 2. (in Persian)
- Docherty, I. Goodlad, R & paddison R. (2001). "Civic culture community and citizen participation in contrasting neighbourhoods", *Urban studies*, Vol. 38, No 12, pp 2225-2250
- Hashemian, Maryam; Behravan, Hossein; Noghani, Mohsen (2011), "Factors Affecting Citizens' Participation in Mashhad City Administration", *Third Planning and Management Conference*. (in Persian)
- Khajeh Shahkoohi, Alireza; Najafi Kani, Ali Akbar; Babaian, Tahereh (2014), "A Study of the Participation of Citizens on the Suburbs of Middle Cities in Urban Management (Case Study: Babol City)", *Journal of Spatial Planning*, Volume 4, Number 12. (in Persian)
- Mohammadi, Jamal; Bagheri, Saturn; Heidari, Saman (2015), "Assessing the participation of citizens in urban affairs and the factors affecting it (Case study: Sanandaj)", *Social analysis of social order and inequality (Journal of Humanities)*, Volume 7, Number 2. (in Persian)
- Montalvo, D., (2008). "Citizen Participation in Municipal Meeting", *American Barometer Insights: No4*, Vanderbilt University (USAID).
- Ortega, Alvarez R.; MacGregot –Fors I.; (2011). "Disting-off the file: A review of knowledge on urban ornithology in Latin America", *Journal of landscape and Urban Planning*, p.p. 1-10.
- Pérez-delHoyo, Raquel., Dolores Andújar Montoya, María., Mora Mora, Higinio., Gilart Iglesias, Virgilio (2018). "Citizen Participation in Urban Planning-Management Processes - Assessing Urban Accessibility in Smart Cities". *Conference: 7th International Conference on Smart Cities and Green ICT Systems*.
- Pour Mohammadi, Mohammad Reza; Torani, Ali; Teymouri, Razia; Ahmadi, Ismail; Safdari, Amin (2013), "Evaluation and ranking of factors affecting citizen participation in the urban management process (Case study: Region 2 of Tabriz Municipality)", *Geographical Research on Urban Planning*, Volume 1, Number 1. (in Persian)
- Raisi, Javad., Miri, Gholam Reza., Hafez Rezazade, Mahsum. (2015). "Evaluation and analysis of the role of citizen participation in urban development (Case study: the city of Nikshahar)". *American Journal of Engineering Research (AJER)*. Volume-4, Issue-4, pp-74-78
- Rajabi, Azita (2011), "Methods of Citizen Participation in Urban Development Processes", *Environmental Management*, No. 1. (in Persian)

- Rezaei Kochi, Mahmoud (1398), "The role of citizen participation in increasing the success of urban management Case: Shiraz metropolis", *research and urban planning*, Volume 10, Number 38. (in Persian)
- Yaghfori, Hussein; Roghieian, Sajjad (2015), "A Study of Urban Management Performance in Relation to Citizens' Participation in Urban Affairs (Case of Fasa City)", *Urban and Regional Studies and Research*, Volume 7, Number 27. (in Persian)
- Ziari, Keramatullah; Bek Mohammadi, Hassan; Rezaei Kochi, Mahmoud (1398), "The role of citizen participation in increasing the success of urban management Case: Shiraz metropolis", *urban research and planning*, tenth year, No. 38. (in Persian)

پیشکش کاہ علوم انسانی و مطالعات اسلامی

بیت مال جامعہ علوم انسانی